

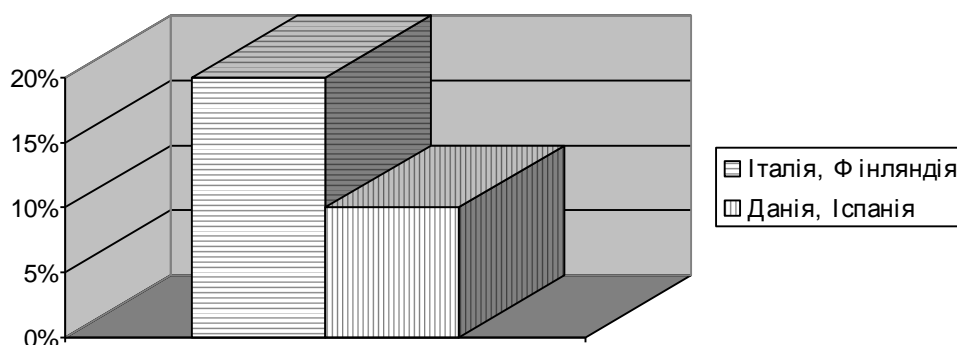
Н.О. Прохорчук, магістрант, V курс, гр. ФКМ-3, ФОФ
 Науковий керівник – к.е.н., доц. І.В. Литвинчук
 Житомирський державний технологічний університет

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Як свідчить зарубіжний досвід, на органи місцевого самоврядування, в умовах демократичних перетворень, покладається важлива роль у суспільному житті. Враховуючи, що фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування – одна з найважливіших проблем країни, тому його вдосконалення необхідно спрямовувати на більш повне задоволення потреб територіальних громад у суспільних послугах, підвищення ефективності використання обмежених бюджетних ресурсів і, як наслідок, підвищення суспільного добробуту та стимулювання економічного зростання регіонів.

Сьогодні основним джерелом надходжень до місцевих бюджетів зарубіжних країн є поточні доходи. За міжнародними стандартами статистики державних фінансів показник поточних доходів розраховується як сума податкових та неподаткових надходжень. Основну частину – понад 72 %, поточних надходжень місцевих бюджетів в європейських країнах складають податкові надходження. Найвищий рівень податкових надходжень у загальному обсязі поточних доходів місцевих бюджетів – понад 81 %, мають Швеція і Данія, найнижчий – близько 54 % – Великобританія.

Менш значну роль у місцевих бюджетах виконують неподаткові доходи. До них належать доходи від власності, що належить органам місцевого самоврядування, від комунальних послуг, комерційної діяльності, продажу нерухомості, штрафів, грошових зборів. Надходження до місцевих бюджетів із цього джерела коливаються в межах 10–25 %. Частка доходів від користування місцевим транспортом, дорогами, водою, газом, електроенергією тощо у всій сумі неподаткових надходжень звичайно невелика і становить, наприклад, у США і Франції всього 2 %, в Німеччині і Японії – 6 %, у Великобританії – 7 %.

Рис. 1. Рівень фінансової самостійності місцевих органів влади

Аналізуючи рисунок 1 можемо зробити висновок, що рівень фінансової самостійності місцевих органів свідчить про фінансово-економічну незалежність місцевого самоврядування від централізованого типу фінансового забезпечення.

До важливих джерел фінансування місцевих бюджетів належать державні субсидії та дотації. Вони забезпечують значну частину місцевих бюджетних доходів. Так, в Італії за рахунок перерозподілу засобів з державного бюджету комуни одержують майже 80 % своїх доходів. У Нідерландах місцеві бюджети на 80 % формуються за рахунок державних трансфертів. У Бельгії і Великобританії на державні субсидії припадає майже 60% бюджетних доходів, в Німеччині і Данії – близько 45 %, в Японії – 40 %, у Франції – трохи більше 30 %, у США – 25 %.

Державні трансферти на користь місцевих органів влади надаються в трьох формах: через перерозподіл податкових надходжень (наприклад, система «податкового вирівнювання» в Німеччині), спеціальні, цільові субсидії (субвенції) і субсидії-дотації загального призначення. Їх види і цільове призначення різноманітні. Так, у США налічується більше 200 видів субсидій, в Італії – понад 100, у Великобританії – майже 50.

Необхідно зазначити, що в унітарних державах субсидії надаються центральним урядом, а у федеральних – як федеральними органами, так і суб'єктами федерації. Наприклад, в Німеччині громади одержують подібні кошти переважно з бюджетів земель. З урахуванням цього, дотації є компенсацією недостатності податкових надходжень, а субвенції здебільшого використовуються на фінансування капіталовкладень. Засоби для них резервуються в спеціальному фонді земель, формованому за рахунок

певної частки відрахувань від загальних податків, що належать землям, а також від надходжень власних податків.

Отже, фінансова підтримка органів місцевого управління з боку держави є комплексною і скерована на покриття місцевих витрат.

У цілому, видатки місцевих бюджетів багато в чому залежать від бюджетної політики, яка проводиться в державі, від рівня децентралізації управління соціальною сферою. Усе це є вирішальним чинником, який впливає на обсяг фінансових ресурсів, що проходять каналах місцевих бюджетів, на їх питому вагу в загальнодержавних бюджетних витратах. Так, у Фінляндії, Німеччині, Норвегії, Франції за рахунок територіальних бюджетів витрачається більше коштів, ніж за рахунок центрального бюджету.

Видаткові статті місцевих бюджетів в тій чи іншій країні дещо подібні. Як правило, за рахунок коштів місцевих бюджетів фінансуються видатки на економічну і соціальну інфраструктуру: місцевий транспорт, водо- і газопостачання, будівництво шкіл (у Німеччині ці видатки становлять 1/4 видатків місцевих бюджетів, у Японії та Франції – більше ніж 1/3, а в бюджетах Великої Британії та США – понад 40 %), на утримання органів місцевого самоврядування, місцевої поліції, реконструкцію міст, благоустрою промислових зон, на комунальне і житлове будівництво, програм місцевого значення.

У Франції більше третини всіх поточних витрат місцевих органів влади витрачається на утримання адміністративно-силового апарату (поліція, цивільна оборона, пожежна охорона, управління), третина – на освіту, культуру; важливою статтею витрат є розвиток інфраструктури.

У Норвегії, Швеції, Фінляндії понад 50 % бюджетних витрат спрямовується на фінансування охорони здоров'я.

Так, найвищий рівень забезпечення соціальних потреб населення за рахунок бюджетного фінансування характерний для скандинавських країн, зокрема Швеції. У видатках місцевих бюджетів значну частину складають асигнування на соціально-культурні об'єкти. Це насамперед витрати на початкові і середні школи. За рахунок місцевих бюджетів фінансується й охорона здоров'я – у Норвегії, Швеції, Фінляндії ці витрати становлять більше 50% бюджетних видатків. Крім того, що велика частка соціальних послуг у скандинавських країнах є безкоштовною, вони дуже різноманітні за формами і доступні всім громадянам.

У Німеччині теж найбільшу групу витрат становлять соціальні виплати (25 % видатків місцевих бюджетів), особливо такі статті витрат, як пенсії, виплати допомог із безробіття, перенавчання безробітних і фінансування бірж праці.

У Японії і Франції соціальні витрати становлять більше 33 %, а у бюджетах Великобританії і США – понад 40 %. У США за рахунок територіальних бюджетів покриваються витрати на вищі навчальні заклади. За рахунок місцевих бюджетів фінансується й охорона здоров'я. У Норвегії, Швеції, Фінляндії ці витрати становлять більше 50 % бюджетних видатків.

Потрібно зазначити, що цього поки не вистачає в Україні, адже бюджети розвинутих демократичних країн мають чітко виражений соціальний та «виробничий» характер, а бюджетні кошти в Україні, навпаки, більшою мірою спрямовуються на утримання та забезпечення діяльності бюджетних установ (витрати на товари і послуги становлять від 50 % усіх видатків бюджету).

Отже, зарубіжний досвід свідчить про те, що здатність органів місцевого управління надавати високоякісні соціальні послуги, поліпшувати умови життя своїх громадян, вдосконалювати інфраструктуру та залучати необхідні ресурси, які б відповідали їх потребам, базується на раціональному розподілі видаткових зобов'язань між різними рівнями влади та сильній і надійній базі доходів зі значною часткою власних доходів.